

Teori och empiri: analys av motstånd i "Learning to labour"

Erik T. Valestrand

Jag använder Paul Willis (1977) klassiska bok *Learning to labour* som illustrativt exempel för att dels belysa förhållandet mellan teori och empiri och dels belysa hur Willis porträtterar motstånd något ensidigt. Jag synliggör betydelsen av transparens vid presentation av empiriska bevis och illustrerar relationen mellan teori och empiri i praktiken. Genom att granska hur Willis tillskriver empiriska bevis mening i *Learning to labour* argumenterar jag för att motståndet är teoretiskt bundet till gemenskap eftersom ungdomarnas motståndshandling inte kan utföras utan att gemenskap föreligger.

Nyckelord: arbete, gemenskap, klass, motstånd, skola

Artikeln lyfter fram förhållandet mellan teori och empiri med Paul Willis (1977) klassiska bok *Learning to labour* som verktyg. Artikelns syfte är att synliggöra hur Paul Willis beskriver ungdomarnas handlingar som motståndsinriktade och hur själva motståndshandlingen gestaltas genom att empiri tillskrivs mening och teoretiska begrepp fylls med empiri. Artikelns konklusion blottlägger dels betydelsen av transparens vid presentation av empiriska bevis och dels hur motståndet är teoretiskt bundet till gemenskapen genom att ungdomarnas motståndshandling inte kan utföras utan att gemenskap föreligger.

Jag förhåller mig till motståndet som fenomen i denna artikel och argumenterar för en alternativ omläsning där ungdomarnas handlingar inte nödvändigtvis behöver tolkas som motstånd. Det finns en tredje position mellan det explicita och implicita, vilket uttalat finns i Willis grundläggande förståelse och beskrivningen av ungdomarnas handlingsrum: direkta och indirekta bevis för motstånd beskriver endast den slutgiltiga fasen av en kulturell process (McGrew, 2011).

FÖRFATTARE

Erik T. Valestrand, doktorand, Institutt for sosiologi og statsvitenskap, NTNU, erik.t.valestrand@ntnu.no

Tidigare abstrakta dissektioner av Willis motståndsperspektiv lägger vikt vid hur ungdomarna tillskrivs agens i olik stor grad (McGrew, 2011) men sällan har gemenskapen varit i fokus. Jag menar att Willis, trots välförtjänt framgång, i sin beskrivning av motstånd och arbetarklasskultur riskerar bli något nonchalant i framställningen av empiri när handlingar tillskrivs medvetenhet och taktik men utelämnar alternativa tolkningar kring gemenskap och erkännande av skolans inflytande. Denna artikel återvänder därför till Willis tolkningar av killarnas motståndsorienterade handlingar och belyser användningen av empiriska bevis och därigenom relationen mellan empiri och teori. Det är i de outtalade handlingarna tolkningsrummet finns och ett återvändande till Willis tolkning av empirin kan generera ny insikt kring forskningsprocessen.

Paul Willis beskriver och analyserar det engelska klasssystemet och dess reproduktion: hur engelsk arbetarklasskultur och "the lads", vilket i denna text översätts till killar eller grabbar, genom motstånd mot skolan hindrar sig själva att realisera goda resultat och till trots bokens över 40 fyllda år är spörsmålen Willis ställer inte utdaterade. Ambitionen är att med häcksax och spade försöka blottlägga rötterna till Paul Willis blomstrande språk och därigenom exponera relationen mellan empiri och teori i praktiken. Relationen mellan empiri och teori är relativt dold i forskningsprocessen och kommer sällan explicit fram genom text. Artikeln är skriven med en kritisk ansats där jag genom att lyfta fram hur Willis tolkar empiri belyser hur empiriska bevis tillskrivs mening i praktiken. Även om Willis utbroderat sina tankar och förklarat styrkor och brister i eftertid (Willis, 2004), förblir originalverket en klassiker.

KLASSBAKGRUND OCH OLIKHET

Willis mottog tidigt kritik dels för sin etnografiska metod och dels för sitt teoretiska ramverk som omger boken (Gordon, 1984), vilket öppnade för fler sociologiska frågor kring utbildning, social reproduktion och klass. Willis har i senare tid figurerat som illustrativt hjälpmedel för en rad olika perspektiv: hur Willis antar ett medelklassperspektiv (Lund, 2018); autoetnografiska reflektioner (Trondman, 2018); och hur segregation i skolan uttrycks (Beach & Sernhede, 2011). Vissa skulle nog mena att skärskåda boken idag, både i detalj och i sin helhet, är att slå in öppna dörrar. Jag vill hellre argumentera för att ett återvändande till boken kan ge oss en inblick i forskningens genomförande och samtidigt bidra till klassanalys av utbildning och skolpolitik idag. Frågor relaterade till klassojämlikheter, segregation i skolan, social reproduktion av (arbetar)klasstillhörighet är lika synliga idag som då.

Studien hade med svårigheter låtit sig genomföras idag, dels på grund av sitt omfång men också på grund av etiska utmaningar. Willis resonemang måste ses i

ljuset av traditionen som studien tillhör där gemenskap och kollektiva processer var tydliga markörer för klasstillhörighet. Willis framställer grabbarnas val som medvetna även om handlingarna inte alltid är direkt uttalade, är grabbarna inte offer eller misslyckade. Att framställa ungdomarna som medvetna bör ses som en tydlig vändning i litteraturtraditionen som Willis tillhörde på 70-talet: Willis öppnar upp för att inkludera social agens i en bredare process kring ekonomisk och social reproduktion. I kontrast kan den strukturella ansatsen i traditionen exemplifieras av Samuel Bowles and Herbert Gintis (1976) bok *Schooling in Capitalist America*. Tillsammans med arbetsmarknadspolitik konstituerar skolan en arena där diverse identiteter och kulturella uttryck tvingas samman och synliggör relationella aspekter och en utgångspunkt för etnografen som metod.

Betydelsen av Paul Willis bok återfinns framförallt i frågor relaterade till hur uppväxtmiljö påverkar livschanser och mer generella sociologiska tankar kring socialitet och gemenskapers fundament. Den gemenskap som beskrivs mellan ungdomarna i boken står i relation till traditionen Willis tillhör, där gemenskapens grundvalar härstammar ifrån klass och gemensamma intressen och avgränsas i boken till ungdomarnas kulturella uttryck.

Det finns likheter mellan kollektiv på arbetsplatsen och ungdomarnas oppositionskultur, framförallt i om man ser till vilket yrkesliv och socialt sammanhang killarna i Willis bok förväntas att ingå i. Grupptillhörigheten Willis beskriver i boken är dock inte det samma kollektiva motstånd som återfinns i Sverre Lysgaard (2001[1961]) arbetarkollektiv, men det finns tydligt släktskap. Gemenskapen som Lysgaard och Willis skildrar är beskrivningar av klassmarkörer: genom att en tillhöra en social gemenskap särskiljer sig gruppen från andra grupper. Informellt sker detta genom sammanhangets (skola eller arbetsplats) sociala system och senare formellt genom arbetsplatsens hierarkiska system. I Willis tillfälle sker detta genom att ungdomarna tillhör den oppositionella gemenskapen och särskiljer sig från majoriteten av konforma ungdomar.

Det kan tänkas att, som Willis (2004, s. 156) själv beskriver, den specifika arbetarklass som studeras i Learning to labour tog sin sista suck i slutet av 70-talet – från det att boken publicerades blev förhållandena för arbetarklassen i England värre med dalande industri och minskad organisering i arbetslivet. Idag beskrivs klassmässig gemenskap vara vävd av andra trådar än den var i arbetarrörelsens guldålder (Standing, 2011) samtidigt som solidariteten kan sägas vara mer öppen och tolerant (Stjernø, 2005) och inkludera fler varianter av arbetarklass. En mer samtida skildring av en arbetarklassgenerations övergång till vuxenlivet i en postindustriell tillvaro lägger istället vikt vid flexibilitet, individualisering och en känsla av att bli sviken av arbetsmarknaden, institutioner och utbildning – vuxenlivets markörer omdefinieras till att anpassas en mer prekär tillvaro (Silva, 2013).

Svensk skolpolitik och realitetens palett

Det finns fortfarande markanta olikheter vem som går vidare med högre utbildning och vem som knappt får möjligheten. Den strukturella olikheten som syns, inte bara i Sverige utan även internationellt, motiverar en fördjupad förståelse för hur grupprocesser i skolan skapar en grund för gemenskap och kollektiv handling. Även om klassamhället har ändrat sig sedan Willis gjorde sin studie på 70-talet och framstår som mer differentierat idag, kvarstår stora sociala olikheter inom skolan vilket motiverar ett återbesök och analys av Willis arbete.

I Sverige har efterkrigstidens skolreformer och utbildningsmodell kantats av optimism. Om jämlikhet inom utbildningsväsendet varit starten, har ökad samhällelig jämlikhet varit målet (Ahrne, Leiulforsrud, & Ekerwald, 1987). Även om jämlikhet är målet berättar verkligheten en annan historia: realitetens palett består av stora sociala olikheter i skola och utbildning. Desto högre utbildning föräldrar har, desto större sannolikhet är det att barnen börjar studera och så har det sett ut det sista decenniet (UHR, 2017). Bland inrikes födda med eftergymnasial utbildning 1950–1984 har 80 procent med eftergymnasial utbildning två föräldrar med eftergymnasial utbildning (SCB, 2016). Det finns ett tydligt utbildningsarv i Sverige.

Skolprestationen påverkas inte nämnvärt av om man är född i Sverige eller utomlands utan främst av socioekonomiska villkor. Det finns dock könade aspekter i det svenska utbildningsväsendet: flickor får, oavsett bakgrund, högre betyg än pojkar i grundskolan (SCB, 2021). Att pojkar presterar sämre än flickor de sista decennierna har också blivit uppmärksammat internationellt, med lokala variationer (OECD, 2017). I Norge finns det flera exempel på när pojkars skolgång blir uppmålad som negativ och deras kön felaktigt tillskrivs kausalitet (Vogt, 2018). På många svenska högskolor och universitet idag är det kvinnliga studenter som dominerar. Drygt 58 procent av högskolenybörjarna 2018/19 var kvinnor (SCB/UKÄ, 2020). Konsekvensen av kvinnlig dominans är att lågutbildade män blir förlorarna när arbetsmarknaden stramas åt – både socialt och ekonomiskt (Rothstein, 2010). Frågan är dock metodologisk huruvida man kan dra konklusioner att kön är orsak till sämre resultat i skolan eller om klassmässiga sammanhang överses. Den brittiska skolforskaren Martyn Hammersley (2001, s. 36) uppmanar till försiktighet vid tolkning av könsfaktorer: ”vi måste vara försiktiga med att tillåta dess självklarhet leda oss till att överdriva dess roll” och att könet inte kan fastslås som orsak.¹

ANALYS

För att kunna dechiffrera Willis tolkning krävs en beskrivning av boken i sin helhet och dess arena. Willis beskriver på ett utmärkt vis varför reproduktionen

---

¹ Översättningarna i artikeln är författarens.

av arbetarklassen underställd kapitalismens maxim fortsätter att existera. Bokens undertitel illustrerar Willis frågeställning: How working class kids get working class jobs. Willis söker förklaringar på *hur* arbetarklassbarn får arbetarklassyrken och *varför* de själva låter sig sträva efter dessa. Willis undersöker aspekter vid utvecklingen av kulturen hos en grupp icke-akademiska arbetarklasskillar i övergångsperioden mellan skola och jobb under 70-talet i England. Willis följde killarna under deras sista två år på skolan och en bit in i arbetslivet. Grabbarna från Hammertown Boys (skolan) valdes på grund av deras vänskapsrelationer och deras oppositionella kultur – gruppen som studerades skulle vara så typisk för arbetarklass som möjligt.

I bokens första del beskriver Willis att linjer vid arbetarklassens motståndskultur på arbetsplatser kan dras till oppositionell skolkultur (counter-school culture) och det motstånd som grabbarna visar (1977, s. 11). Motståndskulturen och den oppositionella skolkulturen lägger vikt vid manuellt arbete och dementerandet av kvalifikationer; är sexistisk i sin relation till kvinnor; rasistisk då grabbarna anser sig vara överlägsna invandrare. Grunden och förutsättningen för den oppositionella kulturen som Willis beskriver är en personifierad oppositionell position mot auktoritet. Summerat är detta dock inte enbart negativt utan det finns även sidor med kreativitet, självständighet och frihet från majoriteternas strukturer och ideologiska föreställningar. Motståndskulturen existerar i kraft av det Willis benämner som utbildningsparadigmet (basic teaching paradigm), vilket representerar den formella sfären. Det är även motståndskulturen som gör att majoritetens ideologiska föreställningar kan penetreras av grabbarna. Dock finns det en dubbelhet då samma handlingar som leder till framgång inom informella områden samtidigt skapar motgång inom formella områden.

I bokens andra del söker Willis svaret på varför grabbarnas kultur och specifika uppfattningar utvecklas och hur dessa kan förklaras. Två centrala begrepp som Willis konstruerar i boken är differentiering och integration; penetreringar och begränsningar. Begreppen förklarar processen till att bli en oppositionell kultur och delar av motståndskulturens gemensamma ideologiska bas mot den formella sfären. Willis förklaringar vilar också i stora drag på marxistisk teori där verkligheten formar grabbarnas uppfattningar. Willis metoder för datagenerering dikterades av intresset för det kulturella: symbolisk artikulering; praktiker och former för kulturell produktion; och klassmedvetenhet. I förlängningen av den marxistiska basen undersöks inte bara tankar och ord, utan handlingar krävs att inkluderas i en materialistisk förståelse och visar på ett dialektiskt förhållande. Willis dementerar kvantitativa metoder för att besvara bokens syfte eftersom handling och tanke inte alltid är synkroniserade (1977, s. 122), vilket visas i beskrivningar av den symboliska makten strukturer har över handlingar och

tankar (1977, s. 171–177). Det dialektiska förhållandet visualiseras exempelvis tydligt i grabbarnas relation till kvinnor: de letar efter ”lättfotade” kvinnor på puben medan idealet för familjeliv uttrycker självmotsägelser (1977, s. 43–47).

En politisk scenografi

Willis använder beskrivningarna av killarna och det han målar upp som deras kulturella motsats – konformisterna – och specifika kulturella drag för att avgränsa grupperna från varandra. Avgränsningarna kan sägas utgöra en viss idémässig precisering i form av att vissa nyanser vikt läggs mer än andra. I beskrivningarna av grabbarna och konformisterna sammanliknas även olika skolor för att beskriva utmärkande drag hos grupperna: icke-konfirmister på ”grammar school” skiljer sig från killarna på Hammertown Boys. Icke-konformisterna saknar ett arbetarklassetos vilket gör att deras erfarenheter, även fast de är från arbetarklassfamiljer, skiljer sig från grabbarna (1977, s. 58).

Genomgående gör också Willis kopplingar till politiska argument och en dåtida brittisk skoldebatt. Willis menar att vissa miljöer förstärker och medierar arbetarklassidéer till individer och grupper, vilka reproducerar och transformerar en större kultur som riktar praktiken hos arbetarklass mot en speciell typ av arbete (1977, s. 2). Rapporter från fackförbund, politiska engagemang samt andra stödfunktioner uppmärksammade detta vilket ledde till åtgärder där skolkniv och störande beteende sattes på agendan. Willis drar därför slutsatsen att det är deras egen kultur som effektivast förbereder arbetarklassungdomarna för framtidens arbete (1977, s. 3). Willis argumenterar således att deras kultur måste undersökas, eftersom de politiska åtgärderna och samhällseliga initiativen inte fungerat, och lägger grunden för bokens verklighetsbeskrivning.

Willis gör entré på en dåtida politisk scen när bokens placeras i en pågående skoldebatt i England. Willis placerar boken i en politisk inramning där kategoriserandet av grupperna skapar olika aspekter vid det större temat. Entrén på den politiska scenen används som ett instrument för att karaktärisera det sociala fenomenet Willis ämnar studera. Det engelska begreppet ”lads” rymmer en kulturell dimension och innehåller andra konnotationer än de svenska översättningarna (grabbar/killar). Detta gör att Willis benämning och kategorisering av ”the lads” också kan betraktas som en klassificering av det fall som avses att beskrivas. Den svenska översättningen av begreppet ”the lads” blir fattigare då aspekter och förståelser inneboende i det engelska begreppet förloras. Resultatet av specifik inramning, som görs genom att visa till empiri är ett förhållande där the lads, studieobjektet, är i opposition.

Penetreringar och begränsningar

Willis kanske mest framträdande och synliga analyserande koncept fångar in motståndskulturens essens och beskrivs som penetreringar vilka ser igenom de dominerande ideologiska föreställningarna, dock med viss begränsning. Penetreringar innehåller redskap för ideologisk kritik och omfattar kulturens djupaste och mest fundamentala nivå. Penetreringar lägger grunden för motståndskulturen och ser igenom utbildningssystemet och behovet av kvalifikationer och gör det formella systemets *riktiga* funktion synlig (1977, s. 126).

Penetreringar är tänkt att beteckna impulser inom en kulturell form som riktas mot penetrerandet av gruppmedlemmarnas existensvillkor och deras position i den sociala helheten men på ett sätt som inte är centrerat, essentialistiskt eller individualistiskt. Begränsningar är tänkt att beteckna blockeringar och ideologiska effekter som förvirrar och hindrar fullständig utveckling av dessa impulsers uttryck. (1977, s. 119)

Genom begreppet *begränsningar* svarar Willis på hur ideologisk klarhet kan finnas och samtidigt vara undertryckta av kapitalismens skoningslösa klassificering – det är omöjligt. Begränsningarna förklarar att de ideologiska penetreringarna inte är fullkomliga. I interaktionen mellan dessa penetreringar och begränsningar finns det som Willis kallar delvis penetrering och beskriver hur detta befästs i den konkreta kulturen och på gruppnivå aggregerar penetreringar till kreativitet.

Begreppet penetreringar förklaras i bokens andra del och är ett resultat av bearbetandet av bevis och representerar den sociala verklighet som Willis syftar till att belysa. Koncepten representerar den analyserande process där Willis bryter ner det fenomen som studeras – motståndskulturen – och delar upp det i konstituerande delar och sätter de i relations till helheten där en väsentlig aspekt är vilken helhet som fenomenet relateras till. Formen argumentationen tar och greppen som Willis gör konstruerar läsarens förståelse. En essentiell del i den bild som målas upp genom Willis argumentation är att grabbarnas handlingar för att positionera sig oppositionellt är aktivt medvetna.

Motståndcentrerat perspektiv

Observationer, gruppintervjuer och individuella intervjuer väver ihop det empiriska landskapet. Empirinära beskrivningar används för att måla upp bilden av grabbarnas kultur. Utifrån denna jord växer Willis beskrivande och teoretiska begrepp. Hollander och Einwohner (2004) kategoriserar olika typer av motstånd och ställer två teoretiska frågor vid motståndet som handling: måste det vara synligt och registrerat av andra och måste det vara avsiktligt för att räknas som motstånd? Hollander och Einwohners korta svar på två komplexa frågor är helt sonika nej på

båda. Motståndsbegreppet har använts för att beskriva en mängd olika praktiker: från politisk mobilisering med ett konkret mål till dagdrömmande och skvaller. Motståndet kan också vara avsiktligt och uppfattas som motstånd av mottagaren eller vara oavsiktligt och endast uppfattas som motstånd av en tredje part.

Willis beskriver motståndskulturen som informell medan den formella kulturen förklaras vara skolan med sin klara hierarki, regler, byggnader, makt, sanktioner, etc. (1977, s. 22). I de aspekter som beskrivs i oppositionskulturen, tillskrivs grabbarnas handlingar en egen intern logik; oppositionell kultur är likställt med frihet från de formella institutioner som grabbarna vill ta avstånd och differentiera sig från. Motkulturen är dock beroende av det formella för sin överlevnad. Motstånd och förtryck är ofrånkomligt bundna till varandra: en totalt fri människa har heller inget att göra motstånd mot.

Skolan används som en mötesplats och är essentiell ungdomarna – för grabbarna är det omöjligt att bygga ett distinkt motstånd ensam. Förmågan till att kunna producera ”*the laff*” (humorn) framhävs som karaktäriserande för medlemskapet i motståndskulturen och betraktas som ett privilegierat instrument hos killarna. Samtidigt som humorn är en specifik handling som riktar sig mot det formella (1977, s. 30), är det också en funktion som förstärker den interna grupptillhörigheten. Att grabbarna är medvetna gemenskapen visas genom citat: ”vi träffas varje dag, eller hur, i skolan” (1977, s. 23). Det Willis gör i sina beskrivningar är att lägga vikt vid motståndet och inte gemenskapen. Det motståndscentrerade perspektivet syns tydligt genom de begrepp Willis använder i beskrivningarna av killarnas handlingar eller begreppsliggörandet av fenomen.

Motståndsperspektivet Willis framhåller lägger också grunden för en argumentation om en gemensam klassidentitet hos grabbarna. I skapandet av en klasstillhörighet beskriver Willis människan som underställd strukturer. I tillägg delas och utvecklas klasskulturen genom nätverk och informella grupper vilket gör att platsbundna logiker kan appliceras på andra områden där deras direkta logik kanske inte är den mest lämpliga (1977, s. 59). Handlingen får ett värde i sig själv eftersom den baseras på en motståndslöslig. Gruppen tillhandahåller en infrastruktur som gör det möjligt för individen att måla upp alternativa kartor av den sociala verkligheten: ”Det är den informella gruppens infrastruktur som överhuvudtaget möjliggör en distinkt typ av klasskontakt, eller klasskultur, till skillnad från den dominerande” (1977, s. 26).

Den empiri som ligger till grund för infrastrukturmetaforen stammar från två aspekter; en materiell och en relationell. Grabbarna använder materiella konsumtionsvaror för att skapa en tydlig gräns och distansera sig från konformisterna (kläder, cigaretter, alkohol och sex). Attributen aggregerar till en gemensam effekt i motståndet mot skolsystemet (1977, s. 18) och utgör motståndskulturens materiella bas, dess egna infrastruktur (1977, s. 23). Svaret på Willis fråga om de tror

att de lärt sig något på skolan, om den har ändrat eller format deras värderingar (1977, s. 26), utgör den relationella aspekten. Svaret, som en av killarna ger, är föga överraskande:

Jag tror inte skolan gör ett skit för dig (...) Den har aldrig haft mycket påverkan på någon efter man har lärt sig grunderna [...] Men det är inte läraren som påverkar dig, det är alla jävla barn du träffar. Du är bara med läraren 30 procent av tiden. (1977, s. 26)

Svaret, kombinerat med att grabbarna köper saker genom nätverket tolkar Willis som en informell infrastruktur. I tolkningen av empirin lägger Willis vikt vid det informella nätverket och ignorerar att skolan har gett grabbarna någonting: i svaret som ges medges det att 30 procent av tiden som spenderas på skolan tillbringas med lärare och att de har lärt sig "grunderna". Willis tolkning bortser från erkännandet av skolans påverkan och väljer att tillskriva empirins essens mening i motståndets favör. I samhälleliga sammanhang säkrar och tillhandahåller infrastrukturen grundläggande funktioner – vilken kanske skolan också skulle kunna tolkas göra eftersom det utgör den fysiska basen för grabbarna. Grabbarnas handlingar målas upp som medvetna och målriktade med en gemensam klassgrund att stå på, där nätverk används som ett funktionellt instrument för att medvetet positionera sig oppositionellt. Det som präglar beskrivningarna av grabbarna är hur Willis aktiverar killarna genom beskrivningarna av deras handlingar som medvetna och beskriver olika subkulturella drag som funktioner och redskap för att uppnå ett gemensamt mål.

Gerillakrig

Hur Willis tillskriver bevisen mening exemplifieras i hur bilden av grabbarnas handlingar konstrueras som medvetet differensskapande: på sida 19 beskriver Willis killarnas handlingar som "gerillakrig" (guerrilla warfare) vilket implicit indikerar på målinriktade handlingar med medveten agenda som riktas mot en kraft. Det som dock inte korresponderar med denna beskrivning är avsnittet "The informal group" (1977, s. 22) där Willis sätter fokus på att handlingarna riktas inåt mot den interna gruppen. På frågan om vännerna är viktiga får han svaret att de är det bästa som finns (1977, s. 23). Grabbarna beskriver också ensamhet innan de blev en del av gänget eftersom de inte hade några riktiga vänner (1977, s. 60-61). Killarnas handlingar kan då i viss mån vara ett resultat på försök till att styrka gruppen internt och dämpa ensamhet, istället för att vara medvetna handlingar mot en dominerande kraft så som Willis beskriver dem. Dialogen mellan teori och empiriska bevis visas genom användningen av de ibland skymtande marxistiska idéerna. Exempelvis när klasskamp beskrivs och definieras:

Klasskamp skapas konkret under bestämda förhållanden och särskilt motstånd. De uppstår över tid genom bestämda konflikter med andra grupper, institutioner och tendenser. (1977, s. 59)

Olika grupper med samma klasstillhörighet delar gemensam grund eftersom de är underställda samma strukturer vilket gör dem till ”förmål för liknande ideologiska konstruktioner” (1977, s. 59). Eftersom de är underställda ideologiska strukturer är de inte fria individer utan subjekt, underställda strukturer, reduceras killarnas handlingsmöjligheter. Inramningen av killarnas handlingar som gerilla-krigsföring blir då något paradoxal och eftersom handlingarna istället endast är en konsekvens av strukturernas tvingande mönster. Denna inkonsekvens visar svagheter i begreppets syntetiserande förmåga – att placera de analyserande delarna så att mening och helhet skapas.

Kultur och paradig

Tätt relaterat till beskrivningarna av motståndskulturen är bilden Willis målar upp av det som grabbarna tar avstånd från – auktoriteter och det formella. I urvalet och tolkningarna av empirin som Willis gör konstrueras det formella, vilket benämns som utbildningsparadigmet. Utbildningsparadigmet härstammar ifrån utbildningspolitik och utgör enligt Willis den dominerande riktning i brittiska skolor (1977, s. 63), vilket också refererar till den dåtida brittisk skoldebatten (1977, s. 85, fotnot 2). I förklarandet av det formella samt beskrivningen av makt och auktoritet framläggas citat från en intervju med en ledare på skolan:

Det är intressant (...) du hamnar i en situation där du har en klass eller pojke och du tänker 'Gud, han har slagit mig' [...] det här är förvånande med barn som förväntas vara enfaldiga. De hittar en lärares svaghet lika snabbt som vilken annan pojke. (1977, s. 63)

I tolkningen av citatet väljer Willis att lägga vikt vid den formella maktens begränsning och förklarar att makten måste vinnas på moraliska grunder (1977, s. 64). Willis ignorerar till stor del att ledaren beskriver hur vissa av eleverna förväntas vara enfaldiga – vilket visar strukturella fördomar och ett avståndstagande från skolans sida.

Förhållandet mellan det formella utbildningsparadigmet och grabbarnas motståndskultur konceptualiseras av begreppen differentiering och integration. Begreppet differentiering förklarar processen fram till de ideologiska ramarna som krävs för penetreringar (1977, s. 62). I begreppet förklarar Willis processen där arbetarklasskultur manifesterar sig själv som en konkret form inom och samtidigt separerar sig från en institution. Differentiering är processen där det formella omtolkas, omskapas och tillskrivs andra meningar – processen där grabbarna

differentieras till motkultur. Integration beskriver motsatsen. Konsekvensen av differentiering blir ett motstånd som riktas mot en partikulär del av skolan och undervisningen: utbildningsparadigmet (1977, s. 63). Begreppen differentiering och integrering växer fram genom empiribeskrivningen och berättar något om den process som föregår hos killarna. Begreppen i sig själv är inte något som benämns som en medveten strategi av informanterna i empirin utan är Willis beskrivningar och är således en teoretisering – och samtidigt ett aktiverande av killarnas handlingar, från Willis sida, där killarnas handlingar beskrivs utgöra delar av en medveten strategi.

Att Willis beskriver motmakten som kultur och makten som paradigm får olika konsekvenser. Det är även något oklart vad som menas specifikt med begreppen. I vetenskapliga sammanhang har begreppet paradigm en lång rad olika innebörder. Läs exempelvis Margaret Masterman (1970) beskrivning av Thomas Kuhns paradigmdefinition som inkonsekvent. Syftet med Willis begreppsbruk kan tänkas vara att beskriva utbildningsparadigmet som relativt orörliga, formella tankemönster och motståndskulturen som ett flexibelt fenomen innehållande beteende, färdigheter och kunskap som delas informellt – detta låter sig dock vara osagt och kan, i värsta fall, tolkas som oartikulerat begreppsbruk från Willis sida.

DISKUSSION

Analysens fokus ligger till stor del på att visa hur Willis, genom beskrivningar och tolkningar, tillskriver mening till empirin och målar upp grabbarnas handlingar som meningsfulla och motståndet mot skolan och auktoriteter som medveten strategi. Samtidigt bjuder Willis upp till alternativa tolkningar genom att presentera fylliga empiriska framställningar. De tankeresonemang Willis gör kan till viss del legitimeras genom transparens och empirinärhet. De exemplen jag presenterat visar att Willis empiri går att omtolka och att framställning inte är självklar när bevisen bakom syntetiserande begrepp granskas.

Metodologiskt bidrar artikeln med att visa nödvändigheten av transparens i forskningsprocessen. Jag synliggör momenten i forskningsprocessen genom att åskådliggöra hur Paul Willis utvecklar och framställer sina argument. Willis separerar empiri från teori även om delarna är ömsesidigt beroende där Willis urval av empiri bygger grunden för analysmöjligheter. Empirigenerering och analys särskiljs med svårighet åt i kvalitativ forskning och boken bör betraktas som ett kontinuum där abstraktionsnivån eskalerar. Bokens presentationsform präglas av en omfattande användning av citat från intervjuer, fältanteckningar och observationer vilket gör det enklare att följa vägen från empiriska bevis till teoretisering. Att lyfta analysen av Willis tankar i boken till en diskussion som rör vetenskapsteori öppnar för frågor som rör epistemologi och ontologi och

därmed även frågor om vad som är metodologisk möjligt. Med öppenhet kring processen synliggörs essentiella delar av materialet som formar Willis argument och nycklarna för att förstå dem. Det som kan uppfattas vara en empiritung första del av boken, bidrar istället till transparens kring metodologiska val och ger oss möjlighet att komma nära empirin. Transparens och empirinärhet bjuder upp till en alternativ läsning – vilket är föreliggande artikels förutsättning.

Teoretiskt bidrar artikeln med att föra upp förhållandet mellan motstånd och gemenskap till ytan exemplifierat med Willis motståndsteoretiska resonemang. Paul Willis bok har lagt ett fundament för studier av klass och motstånd inom skolan och under 80-talet etablerades boken som en standard (Gary, 1989). Willis publicerade boken i en tid då många ansåg att den strukturella marxismens förståelsesram teoretiskt behövde kompletteras med förklaringar kopplade till kulturell reproduktion – Willis ambition får antas vara bygga en bro mellan dessa teoretiska ståndpunkter (Cole, 2008; McGrew, 2011). Det komplexa med motstånd är att det inte alltid ligger en strategi och rationella val till grund för motståndshandlingen. Individer som gör motstånd kan simultant som de utför motståndet också stötta och acceptera den förtryckande struktur som de ingår i och gör motstånd mot (Hollander & Einwohner, 2004). Motståndet grabbarna gör mot skolan och distanseringen mot konformisterna utmanar sin egen individuella position i det sociala systemet, simultant som den samhälleliga klassuppdelningen accepteras och upprätthålls genom utförandet av motståndshandlingarna med reproduktionen av arbetarklasskultur som resultat. Willis tillskriver samtidigt ungdomarna agens vilket bidrar till det paradoxala i motståndshandlingen, samtidigt som grabbarna inte riskerar att framstå som offer.

Det engelska klassamhället genomsyrar hela arbetet och Willis bitande kritik går inte att undvika. Verklighetsbilden som målas upp i boken och av arbetarklassungdomarna är hård och brutal, samtidigt lekfull, kreativ och humoristisk. Willis framställer grabbarna som relativt självstyrande och inte som offer av strukturerna, vilket ligger implicit i frågan som ställs i boken: varför låter grabbarna sig själva begränsa sin sociala mobilitet? Till stor del handlar svaret om hur grabbarna i boken uppfattar sin sociala mobilitet och att den uppfattas vara frånvarande i så stor grad att de inte ser någon poäng med att fokusera på framtida eventuella möjligheter genom utbildningssystemet. I *Learning to labour* berättar Paul Willis en historia om handlingsutrymme och hur individers agens samspelar med sociala institutioner.

Socialitet bildas genom samhandling. Denna socialitet koagulerar till kultur som individerna, genom identifikationsprocesser och interaktion, accepterar och plockar in i egna identiteter. Identitet och interaktion bildar tillsammans skelettet för gemenskap hos ungdomarna och skapar en vi-känsla. För killarna bidrar gemenskapen till att skapa en handlingsplattform mot den omgivning de

är en del av. Gemenskapen kan också förklara varför killarna inte engagerar sig i skolan och låter sin framtida sociala mobilitet begränsas: om det etablissemang och upplevda förtryck de gör motstånd mot upplöses försvinner samtidigt delar av killarnas identitet och gruppens fundament.

Jag gör inte skillnad mellan Willis explicita teoretiserande begrepp (penetreringar/begränsningar; differentiering/integrering) och implicita teoretiserande begrepp (gerillakrig/infrastruktur). Detta eftersom begreppen, oavsett explicita eller implicita, har en syntetiserande förmåga över bevisen som presenteras genom att tillskriva bevisen mening. Willis är i boken upptagen med att porträttera grabbarnas handlingar som motstånd. Med en sådan utgångspunkt är det lätt att tillskriva handlingar mening, där alternativa tolkningar ignoreras. I en grov framställning och genom ignorerandet av alternativa tolkningar riskerar Willis framställning av grabbarna att generera en något onyanserad bild av grabbarna som tillskrivs egenskaper, vilket kanske mer beskriver Willis egna klassmässiga föreställningar av grabbarna än grabbarna själv. Daniel Gallagher och Georg Strauss (1991, s. 3) skriver att vid undersökning av klassmedvetenhet bekräftas ofta det förväntade vilket är beroende av forskarens politiska förkärlek. I vissa tillfällen definieras klassmedvetenhet som identifikation med arbetarklassen som helhet, i andra tillfällen betyder det alienation från jobbet eller fiendtlighet mot ledning på jobbet, eller när det gäller den "traditionella" arbetaren kan det bara betyda gemenskap och solidaritet mot omvärlden.

Om det inte skulle finna några gränser mellan objekt och metod skulle vilket objekt kunna studeras med vilken som helst metod, utan några hinder. Det enda hinder som skulle påverka är utförarens egen begåvning och tid. Detta är dock inte tillfälle: objektet styr metoden. Det blir istället en fråga om eventuell felbedömning av metod eller objekt. En ständigt återkommande frågeställning i sociologin och samhällsvetenskapen centreras runt möjligheten för generaliseringar och vidare teoretiseringar. Möjligheten till att göra generaliseringen påverkas uppenbart av urvalet och huruvida den är gällande i andra sammanhang (Gobo, 2008). Möjligheten till generalisering blir också, i tillägg till urvalsfrågan, en fråga om utövarens förtroende på metoden att kunna motsvara objektet (och om rätt metod har valts). Det handlar därmed om utövarens förtroende på vald metods möjligheter att kunna generalisera. Samtidigt som det också handlar om relationen mellan empiri och teori och betraktarens inblick i forskningsprocessen. Att teoretiskt gardera sig med ursäktande ord om nyansering är dock inte något motgift för felaktiga slutsatser. Kieran Healy (2017) beskriver sin inställning till ökad nyanseringen av sociologisk teori i sin artikel "Fuck Nuance". Medicinen mot nynasering kan dock inte vara att efterträva grova generaliseringar utan måste istället vara, som i Willis tillfälle, öppenhet och transparens vid kvalitativa tolkningar, där alternativa tolkningar tillåts.

Med frågor om Willis urval och generalisering ställda, blir frågan till slut: Är grabbarna representativa för arbetarklassens värderingar? De så kallade konformisterna är i majoritet, vilka kanske skulle vara en bättre representation av arbetarklassvärderingar samt att icke-konformister på andra skolor verkar kunna ge en annan bild av vad som är arbetarklassgrabbars erfarenheter. Med dessa frågor ställda tänker jag, likt Willis enkelt löser svåra diskussioner, att avsluta här: "Jag är strängt förbjuden på grund av bristen på utrymme att diskutera metodologi och dess relation till teori och praktik" (1977, s. 194).

REFERENSER

- Ahne, Göran, Leiflufsrud, Håkon, & Ekerwald, Hedvig. (1987). *Klassamhällets förändring* (2., rev. uppl. uppl.): Lund : Arkiv.
- Beach, Dennis, & Sernhede, Ove. (2011). From learning to labour to learning for marginality: school segregation and marginalization in Swedish suburbs. *British Journal of Sociology of Education*, 32(2), 257-274.
- Bowles, Samuel, & Gintis, Herbert. (1976). *Schooling in capitalist America : educational reform and the contradictions of economic life*. New York: Basic Books.
- Cole, Mike. (2008). *Marxism and educational theory: Origins and issues*. New York: Routledge.
- Gallagher, Daniel G., & Strauss, George (1991). Union Membership Attitudes and Participation. I G. Strauss, G. D. Gallagher & J. Fiorito (Red.), *The state of the Unions*. (ss. 139-174). Wisconsin: Industrial Relations Research Association Series.
- Gary, L. Anderson. (1989). Critical Ethnography in Education: Origins, Current Status, and New Directions. *Review of educational research*, 59(3), 249-270. doi: 10.2307/1170182
- Gobo, Giampietro. (2008). *The SAGE Handbook of Social Research Methods*. London: SAGE Publications Ltd. (Nytryck från: Nytryck Upplaga). Hämtad från <http://methods.sagepub.com/book/the-sage-handbook-of-social-research-methods>. doi: 10.4135/9781446212165
- Gordon, Liz. (1984). Paul Willis: Education, Cultural Production and Social Reproduction. *British Journal of Sociology of Education*, 5(2), 105-115.
- Hammersley, Martyn. (2001). Obvious, all too obvious? Methodological issues in using sex/gender as a variable in educational research. I B. F. C. Skelton (Red.), *Investigating Gender: Contemporary Perspectives in Education*. Buckingham: Open University Press.
- Healy, Kieran. (2017). Fuck Nuance. *Sociological Theory*, 35(2), 118-127. doi: 10.1177/0735275117709046
- Hollander, Jocelyn A., & Einwohner, Rachel L. (2004). Conceptualizing Resistance. *Sociological Forum*, 19(4), 533-554.
- Lund, Anna. (2018). Time, memory and class: The unintended consequences of the bourgeois gaze. *Ethnography*, 19(4), 548-564. doi: 10.1177/1466138118780863
- Lysgaard, Sverre. (2001[1961]). *Arbeiderkollektivet: en studie i de underordnedes sosiologi* (3:e utg., 4:e uppl.). Oslo: Universitetsforlaget.
- Masterman, M. (1970). The Nature of a Paradigm. I I. Lakatos & A. Musgrave (Red.), *Criticism and the Growth of Knowledge*. Cambridge: Cambridge University Press. .
- McGrew, Ken. (2011). A Review of Class-Based Theories of Student Resistance in Education: Mapping the Origins and Influence of Learning to Labor by Pa. *Review of Educational Research*, 81(2), 234-266. doi: 10.3102/0034654311402358
- OECD. (2017). *The Pursuit of Gender Equality: An Uphill Battle*. Paris: OECD Publishing.
- Rothstein, Bo. (2010). De dubbelt ratade. I T. Nielsén & S. Nilsson (Red.), *Framtiden är nu*. Stockholm: Volante.
- SCB. (2016). Hög utbildning går i arv. *Välfärd*(1).
- SCB. (2021). Socioekonomiska faktorer avgörande för högstadielävers meritvärde. Hämtad 2021-02-16, 2021, från <https://www.scb.se/hitta-statistik/artiklar/2021/gar-utbildning-i-arv/>

- SCB/UKÄ. (2020). Universitet och högskolor : Studenter och examinerade på grundnivå och avancerad nivå 2018/19.
- Silva, Jennifer M. (2013). *Coming Up Short: Working-Class Adulthood in an Age of Uncertainty*. New York: New York: Oxford University Press.
- Standing, Guy. (2011). *The Precariat: The New Dangerous Class*. London and New York: Bloomsbury.
- Stjernø, Steinar. (2005). *Solidarity in Europe : the history of an idea*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Trondman, Mats. (2018). Educating Mats: Encountering Finnish 'lads' and Paul Willis's Learning to Labour in Sweden. *Ethnography*, 19(4), 446-463. doi: 10.1177/1466138118782551
- UHR. (2017). Utbildning går i arv : Inställning till högre utbildning bland svenska folket. Rapport 2017:3. Universitet- och högskolerådet.
- Vogt, Kristoffer Chelsom. (2018). Svartmaling av gutter. *Norsk sosiologisk tidsskrift*, 2(2), 177-193. doi: 10.18261/issn.2535-2512-2018-01-06
- Willis, P. E. (1977). *Learning to labour. How working class kids get working class jobs*. Farnham: Ashgate.
- Willis, P. E. (2004). Twenty-Five Years On. I N. Dolby & G. Dimitriadis (Red.), *Learning to labour in New Times* (ss. 144-168). New York: Routledge Falmer.

ABSTRACT

I use Paul Willis' (1977) classic book Learning to Labor as an illustrative example to illuminate the relationship between theory and empiricism and how Willis portrays resistance somewhat one-sidedly. I highlight the importance of transparency in the presentation of empirical evidence and illustrate the relationship between theory and empiricism in practice. By examining how Willis assigns meaning to empirical evidence in Learning to Labor, I argue that resistance is theoretically bound to the community because the youth's act of resistance cannot be performed without the existence of the community.

Keywords: class, community, resistance, school, work